

Thorvald Staunings forsvarstale for regeringens kriselovsforslag

Taler

Thorvald Stauning
Statsminister

Dato

20. oktober 1926

Sted

Folketingets talerstol,
Christiansborg

Omstændigheder

Introduktion: I 1924 havde Danmark faaet sit 1. socialdemokratiske Ministerium under Th. Staunings Ledelse. Dets parlarnøutariske Basis var svag, men naar det søgte Støtte hos det radikale Venstre, kunde det regne med faa Stemmers Overvægt i Folketinget. Dets Levetid blev da ogsaa ganske kort, nemlig 21/2 Aar. Hvad der navnlig voldte Regeringen Vanskeligheder var den haarde økonomiske Krise, der var en Følge af den hastige Kronestigning i 1925. For at afbøde de ulykkelige Virkninger heraf forelagde Stauning i Efteraaret 1926 paa Ministeriets Vegne et omfattende Kriseforslag, der aabnede Mulighed for Støtte til de betrængte Hovederhverv. Udgifterne til Støtteforanstaltningerne ønskede man dækket ved en kraftig Forøgelse af Formueskatten. Forslaget kom ud for kraftig Kritik, ogsaa fra Støttepartiets Side, og Ministeriet opløste derfor Folketinget og udskrev nye Valg. Under Forhandlingen i Folketinget førte Stauning som Erhvervsminister selv Forsvaret for sit Forslag.

De to ærede Ordførere, de ærede Medlemmer Hr. Slebsager og Hr. Drachmann, som var de første, der efter mit eget Partis Ordfører beskæftigede sig med det foreliggende Forslag, sagde, som alle har bemærket, ikke ret meget positivt, og det lidet, de sagde, var i og for sig overflødigt, thi Realiteten i deres Tale var et Tilbud om en ny Vinters Visnepolitik eller en øjeblikkelig Afvisning af det hele. I samme Øjeblik som der noteredes en Forøgelse af Arbejdsløsheden paa 3000 Mand, saaledes at Tallet i Mandags er noget over 51.000, tror jeg, i dette samme Øjeblik stod de to ærede Partiordførere og afviste alt, som kunde have Haab om at samle et Flertal i Rigsdagen, og som kunde bidrage til Produktionens Igangsættelse.

Som det kunde ventes, var vel det ærede Medlem Hr. Slebsager den, der stærkest afviste enhver betydende Hjælp for Erhvervslivet og viste en Vej, som alle ved er en lukket Vej. Det ærede Medlem Hr. Slebsager begyndte med at omtale Krisen og sagde, at alle var jo enige om, at Krisens Aarsag er den hastige Kronestigning. Nej, deri tager det ærede Medlem fejl. Derom er ikke en Gang alle i Venstre enige. Jeg beder det ærede Medlem, som talte paa Venstres Vegne, gøre sig den Ulejlighed at læse, hvad hans Partis Ordfører ved Finanslovdebatten, det ærede Medlem Hr. N. Neergaard, sagde. Det ærede Medlem Hr. N. Neergaard sagde:

»Den Krise, der rasede den Gang, og den Krise, der raser nu, er, som ogsaa den højtærede Statsminister gjorde opmærksom paa, af international Karakter, og Aarsagerne er mangfoldige. Jeg skal ikke komme ind paa at udrede disse Aarsager, men for en stor Del er de af en fælleseuropæisk Karakter, hvilket ogsaa viser sig ved, at Krisen, trods højst forskellige politiske Systemer og højst forskellige Forhold i de enkelte Lande, optræder med stor Ensartethed rundt omkring i Europa.« Det er en ganske anden Tale end det ærede Medlem Hr. Slebsagers Forsøg paa at sige, at de Vanskeligheder, hvori vi befinder os, udelukkende har deres Aarsag i den hastige Kronestigning. Nu hørte jeg i Gaar, at det ærede Medlem Hr. Dahlgaard forsøgte at fastslaa den samme Urigtighed. Jeg skal gerne under Finanslovdebatten beskæftige mig med de valutahistoriske Forhold; det havde jeg alligevel tænkt at gøre og skal naturligvis navnlig gøre det, efter at det ærede Medlem Hr. Dahlgaard nu har følt Trang til under denne Sags Behandling atter at beskæftige sig med det, der synes at være den Orm, der stadig nager: det store Valutaspørgsmaal. Jeg tror, der trænges til et Supplement til den historiske Redegørelse, vi fik i Gaar, men jeg finder ikke Tidspunktet egnet dertil under denne Sags Behandling, thi denne Sag er ikke et Led i Valutaforhandlingerne.

Jeg skal i Dag kun sige det videre om Krisen, at den har jo bestaaet - maaske under lidt forskellige Former - lige siden Storspekulationen og de internationale Forhold begyndte at Øve sin væsentlige Indflydelse. Industriens Henvendelser er virkelig ikke noget, der først er kommet i dette Aar, heller ikke noget fra i Fjor. Nej, i samme Øjeblik, jeg holdt mit Indtog som Minister i Slotsholmsgade, mødte der Rækker af Industrirepræsentanter hos mig med Besværinger over Industriens Forhold. Hele" Venteværelset sad hver Dag bogstavelig talt fuldt af baade Arbejdsgivere og Arbejdere, som besværede sig over de Krisevanskeligheder, de havde. Og den Gang var Kronen i 60. Den lave Krones ødelæggende Virkninger blev da for Øvrigt vistnok ogsaa fra radikal Side meget stærkt fremhævet for nogle Aar siden, i hvert Fald blev den meget stærkt fremhævet fra Erhvervslivets Side, og Gang paa Gang blev der netop fra disse Kredse sagt, at en første Betingelse og en Grundbetingelse for at komme i Orden var, at vi fik Kronen i Orden, fik Pengevæsenet i Orden, fik Stabilisering og Generhvervelse af Kronens gamle Værdi. Jeg er fuldt paa det rene med - hvad jeg ogsaa har sagt ved Forelæggelsen af Lovforslaget -, at den nye Forskydning i Værdierne naturligvis har fremkaldt nye Vanskeligheder ogsaa i Landbruget, idet de, der har købt Ejendommene til for høje Priser, nu straffes derfor, og maaske dette medfører Vanskeligheder for talrige indenfor Landbruget; derom

tvivler jeg slet ikke. Men det er jo Vanskeligheder, som man fra alle Sider forstod vilde komme, naar vi skulde have Tingene i Orden. Enhver Hovedrengøring medfører forskellige Ubehageligheder, ogsaa denne Hovedrengøring. Saa gælder det om at have de nødvendige Hjælpe midler til Raadighed, naar Bengøringen kommer og Omordningen skal finde Sted, og det er dem, vi foreslaar i det Forslag, vi i Øjeblikket beskæftiger os med.

Det ærede Medlem Hr. Slebsager anviste som den Vej, jeg før sagde var lukket, en Nedsættelse saa hurtigt som muligt af Produktionsomkostningerne og, sagde han, derunder ogsaa Arbejdslønnens Nedsættelse. Jeg har i forrige Samling allerede spurgt det ærede Medlem, hvorledes han vil bringe denne Plan til Udførelse. Jeg synes, det er ikke nok, at det ærede Medlem her og ude i Landet Gang efter Gang taler om, at det er Middelet, hvorved Samfundet kan frelses; det ærede Medlem maa ogsaa sige, paa hvilken Maade denne Plan skal gennemføres. Hvor store Nedsættelser er det, Arbejderne skal have deres Løn reduceret med? Og hvordan skal denne Lønreduktion gennemføres, for at den kan faa den samfundsmæssige Virkning, som det ærede Medlem paastaar, at denne Fremgangsmaade vil have?

Jeg spurgte det ærede Medlem forrige Aar, om det var Tanken, at det skulde ske ved, at man vedtog en Lov om en saa og saa stor procentvis Nedsættelse af alle Lønninger, Arbejderløninger, Direktørlønninger og andre. Nej, sagde det ærede Medlem, det kunde aldrig falde mig ind at forlange en Lov vedtaget derom, det maa ske ved frivillige Overenskomster. Men hvis det fremdeles er Venstres Opfattelse, hvis der ikke er andet, der ligger bag det ærede Medlems Anvisning paa Lønreduktionens Vej som den eneste, der fører til Mildneise eller Overvindelse af Krisen, saa er Anvisningen kun Blaar i øjnene paa Folk, intet andet.

Det vil jo ikke en Gang kunne hjælpe, om vi var saa ædelmodige at overlade Venstre at klare Sagerne og gav Afkald paa at stemme imod en saadan Plan om Lønreduktion, thi Venstre vil slet ingenting i denne Sag; de vil lade det hele gaa paa bedste Beskub, og de vil ikke tage Ansvaret for en effektiv Udførelse af det, de i Tide og Utide taler om som det eneste saliggørende. Thi frivillige Overenskomster om Lønreduktioner kan meget godt tænkes afsluttet hist og her, hvad jeg vist en Gang tidligere hat sagt, de afsluttes, hvor der er Begrundelse derfor, men de afsluttes ikke paa Befaling af det ærede Medlem og ikke over en lav Sko, baade for vellønnede og daarligt lønnede, saaledes som det ærede

Medlem synes at mene det skal være.

Og hvis vi endelig skal ind paa Realiteten, saa ved det ærede Medlem jo særdeles vel, at der er en lang Række af Forhold, hvor selv ret klækkelige Lønreduktioner - klækkelige for Arbejderne - aldeles ikke vilde Øve nogen Indflydelse paa det enkelte Stykke Arbejde. Ved det ærede Medlem f. Eks., hvad en endog klækkelig Lønreduktion vilde betyde med Hensyn til Prisen for en Meter Klæde? 1 øre. eller 1,5 øre. pr. Meter.

Tror det ærede Medlem, at han derfor fik nogen Nedsættelse i Prisen for en Klædning? Nej, disse fabelagtige Forestillinger om Lønningernes Indflydelse paa Produktionen fik deres rette Belysning, da Arbejdsgivernes Repræsentanter i Socialministeriets Arbejdsudvalg slog koldt Vand i Blodet og sagde: Den Tale hjælper ikke, det Middel hjælper os ikke ud over Krisen.

Jeg synes imidlertid ikke, at det ærede Medlem og hans Parti vedblivende kan nøjes med en saadan Talemaade, som kun vidner om, at de er vrede over, at Arbejdslønnen efter deres Mening er for høj; og selvom de tager Direktørerne med, er der, som sagt, ikke noget som helst slaaende i Bevisførelsen, og det er ikke Vidnesbyrd om nogen virkelig positiv Indsats, naar det ærede Medlem nøjes med at tale om denne Vej.

Og naar Spørgsmaalet er, hvordan denne Vej skal befares, saa trækker det ærede Medlem sig tilbage, ligesom han gjorde i Fjor. Jeg beder om at faa at vide, om det ærede Medlem er kommet videre i Aar i sine Overvejelser af, paa hvilken Maade han vil praktisere den Plan, han har talt om saa mange Gange, men som endnu aldrig har faaet nogen Forklaring; der har kun været fremført et almindeligt Krav om Nedsættelser i Lønningerne.

Det ærede Medlem Hr. Slebsager beskæftigede sig desuden længe med sin Fortid, jeg kunde næsten sige sin brødefulde, politiske Fortid ved Venstres Forhold overfor Takstnedsættelser. Det ærede Medlem imødegik en Vending af mig, som gik ud paa, at vi under Deflationskrisen i 1922 ikke havde faaet saadanne Takst- og Skatnedsættelser, som nu kræves. Jo, siger det ærede Medlem, vi fik store Takstnedsættelser, og saa vidt jeg forstod, sagde det ærede Medlem ogsaa, at vi fik Skatnedsættelser.

Alle ved jo, at vi i 1922-23, var det vel, fik nogle Nedsættelser af Jernbanetakster

og vel ogsaa Portonedsættelser _ jeg tror, det ærede Medlem selv nævnte, at de var anslaaet til 30 Mill. Kr. Derom er formentlig ingen i Tvivl, at noget saadant virkelig skete; men det ærede Medlem har aabenbart glemt, at disse Nedsættelser blev meget mere end opvejet af Skatteforhøjelser og nye Skatter.

Som samlet Resultat fik vi altsaa ikke Takst- og Skattenedsættelser den Gang. Fra 1921-24 overdængedes Befolkningen, som alle ved, med en Række nye Skatter, særlig indirekte Skatter, eller Forhøjelse af bestaaende Skatter. Det, der skete i disse Aar, var jo saa langt fra en Nedsættelse; det var maaske, kunde man sige, en Omlægning, en Forøgelse af Befolkningens Byrder, en Omlægning, der navnlig bevirkede, at der blev lagt stærkere Tyngde paa den almindelige, store, brede Befolkning end tidligere, idet man forøgede den indirekte Beskatning og lempede den direkte Beskatning noget.

Fra disse Aar mindes vi Skatter som Chokoladeskatten, Restaurationsskatten, Tobaksafgiften og en Række Toldforhøjelser ; det var nogle af de »Lellelser«, Befolkningen opnaaede. Men det ærede Medlem sagde ogsaa noget om, at Skatterne blev nedsat. Ogsaa deri har han utvivlsomt Ret. Vi husker jo alle sammen, at der blev vedtaget visse Forandringer i Indkomstog Formueskatten, hvilket for de store Skatteydere medførte en Lempelse paa 3-4 Mill. Kr., deraf 2 Mill. Kr. alene som Lettelse for Aktieselskabers Fortjeneste i Udlandet, en Lettelse, der, som del allerede den Gang blev oplyst, faldt paa et enkelt Millionforetagende.

Hele denne Periode kun jo karakteriseres som en Periode, i hvilken man saure langt fra drog Deflationens Konsekvenser; den viser desuden, hvorledes Venstre selv praktiserer sin Kærlighed til Frihandelen. Jeg hørte i Gaar ogsaa del ærede Medlem Hr. Drachmann tale om Luksustoldsatser. og han sagde, at de Konservative havde i Øvrigt slemt imod disse. Jeg maa tilstaa, at jeg har ikke følt mig foranlediget til at ulejlig mig med at søge efter, hvad det ærede Medlem sigtede til; men jeg har en levende Erindring om mange glade Stunder for de Konservative, netop som Følge af de Toldsatser, som Venstre foreslog indført eller forhøjet; og jeg har navnlig i min Erindring en Jubelhymne, som det ærede Medlem Hr. Schovelin i det andet høje Ting fremsatte, da man havde gennemført en Række saadanne Foranstaltninger, idet han i »Nationaltidende« beskrev dette som de Konservatives store Triumf og gjorde gældende, at jo mere denne Beskatning rammer Artikler, som der ikke behøves Rigdom, men netop kun den jævne Velstand for at bruge, desto bedre skæpper den i Kassen, og

senere sagde han, hvad der er saa aldeles karakteristisk:

»Hvad alle kan se, er, at Tillægstolden, den saakaldte Luksustold, endelig er et Skridt i den rigtige Retning. Herved fik vi i April virkelig »det nye Fæste« - og det »Nye« er oven i Købet det gode gamle, Beskyttelsestolden! Medens det »Gamle«, som faldt - og faldt med lidt Rabalder - var Venstres ældede og ormædte Afguds-Bul: Frihandels Doktrinen.« Det var Karakteriseringen af Venstres Frihandelskærlighed i 1922-23; det var Jubelen over, at det lykkedes at faa Venstre til at gennemføre, ikke Skattelettelser, men nye Skatter, der kom til at tynge ikke paa de velhavende, men paa de jævne Lag af Befolkningen.

Det ærede Medlem Hr. Slebsager har virkelig Grund til at gøre sig Ulejlighed med at slippe fra sin Fortid; men jeg tror, det vanskeligt lader sig gøre. Men hvad angaar Spørgsmaalet Frihandel eller Told, gav det ærede Medlem Hr. Slebsager jo intet som helst Tilsagn til de Konservative om at følge de Veje, som det ærede Medlem Hr. Drachmann anbefalede. Det ærede Medlem Hr. Slebsager holder sig fri af enhver Form af de rigtige Foranstaltninger, som han i 1922-23 var med til. Den Side af Venstres Agitation ordner et andet æret Medlem af Venstre, dette andet ærede Medlem, der nu ved flere Lejligheder har talt om, at vi kan møde Venstre paa Linien af 1922, altsaa Told og Importregulering, betinget af visse Lønnedsættelser og andre Foranstaltninger.

Det er Linien af 1922, saa vidt jeg kender den. Der kan vi efter den Venstremands Tale senest i Gaar Aftes, saa vidt jeg kan se af »Nationaltidende« i Dag, møde det ærede Medlem, og der kan vi møde Venstre, men tør jeg spørge det ærede Medlem Hr. Slebsager: Hvorledes maa man bedømme denne Dobbeltthed i Venstres Agitation? Er det det ærede Medlem Hr. Slebsager, der anviser, hvor vi mødes nu, nemlig paa en pure Afvisning af baade Told og Tilskud og alle de andre nederdrægtige Beskyttelsesforanstaltninger, eller er det et andet æret Medlem af Venstre, som udenfor denne Sal den ene Gang efter den anden tilbyder at mødes med os oppe paa Hjørnet af Toldbodvejen?

Jeg er i og for sig ikke i Tvivl om, hvad det er, det er Venstres Forsøg paa her at manøvrere med to Ansigter, af hvilke det ene bærer Toldens umiskendelige Præg og det andet Frihandelsens ædle Træk. En saadan Dobbeltthed lader sig imidlertid ikke gennemføre i ret mange Dage.

Som jeg allerede har sagt, var det ærede Medlem Hr. Drachmann ikke, forekom

det mig, syndedig mere positiv end det ærede Medlem Hr. Slebsager. Det ærede Medlem Hr. Drachmann lalle en Del om Betænkningen fra Industriudvalget af 1924 og syntes ret indigneret over, at denne Betænkning ikke var kommet til at spille en større Rolle, end Tilfældet har været, besværede sig over, at dc Forslag, som Industriudvalget af 1924 skulde have fremsat, ikke er blevet forebragt Rigsdagen.

Ja, det ærede Medlem ved formodentlig, at Udvalget ikke fremsatte egentlige Forslag, men fremsatte en Betænkning over Industrisituationen i Almindelighed og visse Industriers Forhold i Særdeleshed og pegede paa mange forskelligartede Foranstaltninger, som muligvis, naar de blev nærmere prøvet i Ministeriet og andetsteds, kunde hjælpe til at overinde nogle af de Vanskeligheder, man øjnede.

Blandt dem, man paapegede, var ogsaa det, man kaldte Kriseværn, det vil sige et Toldkriseværn for enkelte Industrier. Udvalgets Betænkning har saa langt fra været et forsømt Aktstykke, som den naturligvis i høj Grad har været vejledende ved flere Lejligheder, ogsaa ved Udarbejdelsen af det Lovforslag, som vi nu behandler, thi ogsaa de Tanker, der er udtrykt i dette Forslag, har faaet en velvillig Behandling og Bedømmelse - i alt Fald adskillige af dem - af det Industriudvalg, paa hvis, Vegne det ærede Medlem Hr. Drachmann nu er bekymret, og visse Forslag paa Basis af dette Industriudvalgs Betænkning er allerede gennemført i forrige Rigsdagssamling.

Toldforanstaltninger, der tilsigtede at lette forskellige Industrigrenes Besværligheder, er gennemført, fordi dette Industriudvalg henledede Opmærksomheden derpaa. En enkelt Foranstaltning, som Regeringen foreslog at gennemføre, ogsaa i Overensstemmelse med Anvisninger fra dette Udvalg, lykkedes det ikke at faa gennemført, da den ikke kunde samle Flertal, end ikke her i Folketinget.

Planer om Kriseværn for visse Industrier ved Told har ogsaa været Genstand for Overvejelse; der var selvfølgelig intet i Vejen for, at man i og for sig kunde have taget en Forhandling op om saadanne Planer som dem, Industriudvalget pegede paa, men selv det ærede Medlem Hr. Christmas Møller, der ved en vis Lejlighed i forrige Samling optraadte som Ordfører for det konservative Folkeparti, slog, som alle ved, fast, at Tanken om Toldforlig var en Taabelighed.

Jeg tilstaar, at naar jeg har faaet det at vide fra det Parti, som stærkest skulde være

interesseret i at gennemføre slige Foranstaltninger, saa har jeg virkelig ikke følt mig synderlig oplagt til at spille Tiden paa saadanne Taabeligheder. Det var ikke blot en Taabelighed af de Grunde, det ærede Medlem nævnte; men det var ogsaa muligt, at saadanne Foranstaltninger kunde være mindre vel anbragt af andre Grunde; i hvert Fald er det altid i højeste Grad Tvivl underkastet, hvorvidt saadanne Foranstaltninger virkelig vil opfylde det Formaal, de siges at have, eller om de maaske opfylder helt andre Formaal.

Det er jo ingenlunde givet, at man, fordi man fik nogle Toldpositioner stærkt forhøjet, derved vilde være i Stand til øjeblikkeligt at vende Strømmen og Publikums Smag o; s. v., saaledes at vi kunde overtage den Produktion af visse Varer, der nu foregaar i Udlandet. Og hvis det endelig var muligt, at saadanne Foranstaltninger kunde hjælpe, saa er det dog altid et Spørgsmaal, om ikke den Hjælp var købt for dyrt.

Dernæst maa jeg i Anledning af det ærede Medlems Omtale af disse Planer understrege, at et Forhold, der spillede en stor Rolle for Planen, netop var den lave Krone, som spillede en stor Rolle for Klædefabrikationen, men dette Forhold blev forrykket, næsten før Kommissionen havde afgivet sin Betænkning. Endelig maa jeg sige, naar man beskæftiger sig med disse Spørgsmaal, er det for et Land som Danmark med de Eksportinteresser, vi har, ikke Problemer; man saadan springer til at løse, som det ærede Medlem Hr. Drachmann synes at mene. Det er Forhold, der kræver en overmaade grundig Bedømmelse af Hensyn til de Interesser, der er knyttet til den Trediedel af den danske Befolkning, som er beskæftiget ved Landbruget.

I den Henseende vil jeg gerne, hvad jeg vist har gjort nogle Gange før, fremhæve, at hvad der var muligt umiddelbart efter Krigens Afslutning, da alle Lande skred til omfattende Forsøg paa at bevare deres Grænser mod den vanvittige Spekulation - som Danmark lod Grænserne være aabne for -, hvad der var Mulighed for den Gang, er Ting, der nu forlængst er forladt i Land efter Land. Endnu i Aarene 1920-24 havde en Række Importreguleringer Livskraft i forskellige Lande, men nu er jo de allerfleste af saadanne Eksperimenter forladt, og hvad der derfor var muligt for Danmark under Vilkaar for nogle Aar siden, behøver jo ikke i samme Grad at være muligt nu, hvor Forholdene paa mange Felter har ændret sig betydeligt.

Men ser man bort fra saadanne Vanskeligheder, Eksport- og lignende

Vanskeligheder, hvad er det saa, de Konservative egentlig vil? Ja, en Gang forud for Valget i 1924 agiterede de med noget, de kaldte Guldtold.

Denne Guldtold er jo nu en Kendsgerning, er blevet det ved Tidernes Gunst eller Ugunst, hvad man nu vil kalde det, men det konservative Parti er aldeles ikke tilfreds med den Guldtold, de har faaet forærende paa den Maade. I Fjor var de Konservatives Kravet almindeligt System af Toldforhøjelser, iværksatte af Finansministeren sammen med et Rigsdagsudvalg, en Form, som efter min Mening var i alle Henseender umulig og forkastelig, og i Aar, ja, det fik jeg ud af det ærede Medlems Tale, hvis der overhovedet var nogen Positivitet deri, var det ærede Medlems Anvisning paa, at vi skulde lave Krisetold for to Industrier, der i Øjeblikket har tilsammen 2600 arbejdsløse.

Overfor 51.000 arbejdsløse Arbejdere er de konservatives Anvisning noget man kan diskutere som en Mulighed, at 2.600 af de 51.000 helt eller delvis kunde komme i Arbejde. Jeg tror, at det end ikke for de paagældende Fags Arbejdere har særlig Tilløkkelse, hvad det ærede Medlem her er i Stand til at demonstrere. Det ærede Medlem fremhævede Udtalelser af en Partifælle af mig og af mig selv.

Jeg har ingen som helst Grund til at føle mig besværet over Citeringen af den Udtalelse, som det ærede Medlem formodentlig mente at kunne genere med. Jeg anser virkelig. fremdeles en midlertidig Toldforanstaltning for at være anvendelig som Krisemiddel i visse Situationer, ligesom Venstre gjorde det i sin skønne Fortid fra 1921 til 1924. Akkurat paa samme Stade befinder jeg mig som Venstre og som det ærede Medlem af Venstre, der stadig taler om, at vi kan mødes paa Linien af 1922.

Men det maa være nu ligesom den Gang, at det ikke er ved Raab og Kræfter udefra man bestemmer, om Tiden og Situationen er dertil, og i den Henseende har det konservative Parti jo i hvert Fald for denne Periode afskaaret al fornuftig Tale om Toldforanstaltninger ved Paastanden om, at det er en Taabelighed at tale derom.

Og altsaa dels paa Grund af denne rigtige Erklæring om Taabeligheden har jeg ikke fundet, at Situationen var til en saadan Foranstaltning, dels af en anden Grund, som jeg ogsaa har nævnt, nemlig den, at hvis man skulde gaa til saadanne ogsaa ude i Verden opsigtsvækkende Foranstaltninger, maatte det dog være for al Øve en virkelig omfattende og overmaade kraftigt virkende Indflydelse.

Men Arbejdsløshedstallene synes aldeles ikke at berettige til i denne Situation at gøre saadanne alvorlige Skridt, som dette vilde være, eller til at tage den Risiko, som vilde være forbundet med disse Skridt. Tekstilindustrien havde i Januar 4048 arbejdsløse; denne Arbejdsløshed er i Løbet af Aaret faldet, saaledes at vi i Øjeblikket har 2033 arbejdsløse. Tobaksindustrien havde i Januar 4 066, den har i Øjeblikket 1204 arbejdsløse. Fodtøjsindustrien havde i Februar 1474 - det er Aarets højeste Tal - den er nu nede paa 659.

Ja, jeg synes unægtelig, denne Udvikling aldeles ikke opfordrer til saadanne Foranstaltninger, og derfor fandt jeg altsaa ikke, at Situationen i særlig Grad gjorde det rimeligt at optage Drøftelser om, hvad de Konservative har erklæret var noget taabeligt noget, som ikke kunde gennemføres.

Det ærede Medlem Hr. Drachmann gjorde i Forbindelse med denne sin Omtale gældende, at vi svigtede Arbejdsarbejdere, og at vi havde fortiet Henvendelser fra visse Fags Arbejdsgivere og Arbejdere. Nej, de er virkelig ikke fortiet, de har været offentliggjort i »Social-Demokraten« og andre Blade, det ærede Medlem har ganske sikkert læst dem i disse Blade, ligesom jeg har læst dem der, foruden at jeg har faaet dem overleveret. Der er intet som helst Forsøg gjort paa at fortie disse Henvendelser, og saa vidt jeg ved, er een af disse Henvendelser indbragt eller i Færd med at blive indbragt her i Tinget.

Ingen Mennesker har vist for Alvor tænkt paa, at saadanne Ting kunde forties, og der er heller ingen Grund til at gøre det. Der er kommet tre saadanne Henvendelser: fra Handskemagerne, fra Tekstilarbejderne og fra Skotøjsarbejderne. Det er, som sagt, noget, som man meget udførligt har beskæftiget sig med i Offentligheden, og som jeg virkelig ikke mente det nødvendigt ogsaa at opholde mig ved her.

Jeg kan særdeles vel forstaa, at de Fag, der i særlig Grad føler sig vanskeligt stille, og ganske særlig kan jeg forstaa, at de Arbejdere, der jo ingen som helst Indflydelse har paa Produktionens hele Tilrettelægning, paa Organisation, paa Simplificering og Teknik, siger:

Ja, men i Himlens Navn, gør dog, hvad der er muligt at gøre - det blander vi os i og for sig ikke i -, men gør dog, hvad der er muligt for at faa Gang i Produktionen. Effektive Foranstaltninger! siger man i en af de Henvendelser,

der er Tale om, jeg tror, det er den fra Tekstilindustrien, træf nogle effektive Foranstaltninger! Og jeg gør Tekstilindustriens Ord til mine overfor den høje Rigsdag: Træf nu virkelig nogle effektive Foranstaltninger, saadan som det er foreslaaet i det foreliggende Lovforslag.

Jeg garanterer det ærede Medlem Hr. Drachmann for, at han vil ikke faa den allermindste Ubehagelighed af Tekstilarbejderne af den Grund.

Han kan være ganske rolig med Hensyn til det, han behøver ikke at føle sig saa stærkt optaget, som han synes at være, af at optræde som Industriarbejdernes Repræsentant. Jeg tror, han kan have Beskæftigelse nok med at være Industriindehavernes Repræsentant. Hvis han søgte at faa lidt bedre Overensstemmelse mellem dem og det politiske Parti, han tilhører, havde han vist foreløbig nok at gøre for en lang Aarrække uden at behøve at gøre Forsøg paa at være Industriarbejdernes Repræsentant.

Hvad der trænges til i disse Industrier og i talrige andre Industrier, er Midler til Ophjælpning af Industrien; det er ikke Sovepuder, der trænges til, det er ikke et Værn, der ganske af sig selv udelukker Konkurrence, nej, det, der tiltrænges, er at disse Industrier først og fremmest gør, hvad de kan for at bringe Orden i deres Produktion. Det kan godt være, at der er meget prisværdigt i, hvad der findes i dansk Industri, det tvivler jeg ikke om, men det er ikke nok. Mange, der har Kendskab til disse Forhold, har Gang paa Gang paaapeget, at for en Række Industrier - og det gælder ogsaa dem, der her er Tale om - gælder det, at de er splittet og spredt paa en Række Fabrikker med dyr Administration, med alt for høje Produktionsomkostninger, med forældede Metoder, forældede Maskiner og meget andet.

Det er disse Skavanker, de trænger til at faa afhjulpet, men de afhjælpes ikke ved en Toldforanstaltning, saaledes som det ærede Medlem Hr. Drachmann ønsker det, men derigennem at man fra Samfundets Side stiller de Midler til Raadighed, som er nødvendige for at bringe et saadant Koncentrations- og Simplificeringsog teknisk forbedret Arbejde i Gang. Det er det, der foreligger Forslag om, og hvis der hos det ærede Medlem Hr. Drachmann er noget som helst Ønske om at gøre Industrierne mere konkurrencedygtige, har han i Øjeblikket intet andet at gøre end at stemme for dette Forslag og dermed vise sin Villighed til virkelig at hjælpe Industrierne og disses Arbejdere.

De to ærede Medlemmer Hr. Drachmann og Hr. Slebsager var trods alt, hvad der skiller dem, enige om, som alt sagt, i Hovedsagen at afvise det foreliggende, enige om at yde Modstand mod Tilskud, enige om at yde Modstand mod Garanti, enige om at yde Modstand overfor Iværksættelse af offentlige Arbejder.

De ærede Medlemmer gaven uhyre betinget Velvillie Udtryk overfor Lovens § 2 om en Forhøjelse af Laaneydelsen - den Bestemmelse, der i alle Henseender betyder mindst. Det ærede Medlem Hr. Slebsager syntes ogsaa velvillig stemt overfor Forøgelsen af Eksportkreditten. mens jeg forstod, at det ærede Medlem Hr. Drachmann ogsaa var usikker paa det Punkt, som han i det hele var yderst usikker i sin Tale.

Med Hensyn til Eksportkreditten vil jeg gerne sige, at den har jo i den Tid, den har bestaaet, og ganske særlig i det halve Aar, der er hengaaet, siden Beløbet blev forøget fra 10 til 20 Mill. Kr., været meget eftersøgt og har sikkert efterhaanden opnaaet en ikke ringe Betydning til Fremme af Eksporten og derigennem til Forøgelse af Industriens Beskæftigelsesgrad.

Der er i dette Øjeblik givet Bevilling paa mellem 19 og 20 Mill. Kr. til Garanti for Eksport, og jeg kan oplyse, hvis nogen skulde erindre Forhandlingerne om at udvide Eksportgarantien til ogsaa at omfatte Landbruget, at intet Andragende om Støtte til Eksport af Landbrugsvarer ikke er blevet fremmet af det Udvalg, der har beskæftiget sig dermed.

Jeg kan ogsaa tilføje, at der ikke i den forløbne Tid af indeværende Finansaar er konstateret noget Tab paa afgivne Garantier, men der foreligger i dette øjeblik nye Henvendelser om Eksportkreditstøtte til en Række Foretagender, som tilsammen vilde medføre en Garanti paa ca. 10 Mill. Kr. ud over det, der staar til Raadighed, hvilket, som alt sagt, i Hovedsagen er opbrugt. Det er i og for sig kun glædeligt, at der er en saadan Vækst i Mulighederne for Eksport, og jeg vil antage, at den Velvillie, som i Hovedsagen er kommet til Orde overfor dette Punkt, maa kunne give sig Udslag, saaledes at vi snarest kan fremme Behandlingen af Henvendelserne om de 10 Millioner, som i Øjeblikket foreligger til Bedømmelse.

Af det ærede Medlem Hr. Slebsagers Bemærkninger til § 2 om den Udvidelse af Adgangeri til at yde Industrilaan, som er foreslaet, forstod jeg, at han var yderst betænkelig, at han overhovedet var meget betinget i sin Velvillie overfor at

udvide Laanesummerne til Industrierne, og at han navnlig vendte sig mod Tanken om at udvide Adgangen til at erholde disse Laan.

Jeg vil gerne henlede Opmærksomheden paa, at der nu for nylig netop har været en større Bladdiskussion mellem et socialdemokratisk Blad og et Venstreblad angaaende disse Industrilaan, hvorunder det blev gjort gældende, at naar visse Foretagender ikke fik Laanet, saaledes som det paagældende Venstreblad i sin Kritik bemærkede, skyldtes det Lovens stramme Bestemmelser. Det paagældende Venstreblad sagde - det var »Svendborg Avis«

Det, vi maa kræve, er, at en praktisk og økonomisk Overvejelse finder Sted, der skal være bestemmende for Støtte til Virksomhederne og ikke store industrielle Konkurrenceinteresser, og hvis ikke det Synspunkt skarpt bliver gjort gældende ved Lovens Administration, behøver det socialdemokratiske Blad ikke at tvivle om Venstres Villie til at gøre sit til, at vi faar dette Forhold bestemt fastlagt - vi skal nok være der.

Vi skal nok være der! Det var Venstrebladets sidste Ord i den Sag. Ja, det ærede Medlem Hr. Slebsager var her for et Par Dage siden, og han sagde: Afvisning, baade til de Udvidelser, som »Svendborg Avis« forlangte, og til Udvidelse af Bevillingen til disse Foranstaltninger, som nogle dog anser for at være af en vis Værdi.

Det er ogsaa karakteristisk, at i den Bedømmelse af Forslaget, som kommer til Orde i Aar, har man en anden Begrundelse end i Fjor. I Fjor sagde man, da Socialministeren kom med sine Forslag om offentlige Arbejder, og da det andet Forslag om Kriseforanstaltninger kom: Ja, det er jo nogle Lapperier, I kommer med, det er alt for lidt, hvad skal disse Bagateller, disse 8 Mill. Kr.? Hvad skal det kunne hjælpe overfor den store Krise med - var det ikke 80000 arbejdsløse, vi havde sidste Vinter? Det var Lapperier, det var Udtrykket, som blev brugt, jeg tror ganske særligt fra Venstres Side.

Nu i Aar har vi taget Hensyn til denne Paavisning, at vi var for sparsomme i vore Forslag i Fjor. Og hvad saa? Nu himler hele Venstres Presse op om disse vældige Millionbeløb, denne Millionærforening, Ministeriet er i Færd med at stifte. Og det ærede Medlem Hr. Drachmann, som paa den ene Side erklærer, at det meste af det foreslaede er værdiløst, overrasker paa den anden Side med en Opgørelse af, hvad der virkelig skal kræves, og det er af en helt anden Størrelse,

Det ærede Medlem gjorde op, at hvis man virkelig skulde hjælpe Industrien med Tilskud, skulde man bruge 90 Mill. Kr.

Jeg ved ikke, om jeg skal opfatte dette som et Overbud fra det ærede Medlems Side, det var i saa Fald et overmaade fantasifuldt Overbud. Det ærede Medlem havde gjort op - det var ikke et løst Tal, han greb ud af Luften, nej, han gjorde det op -, at der til Tekstilindustrien skulde bruges 4,8 Mill. Kr., og at det samlede Beløb vilde blive 90 Mill. Kr. Jeg vil spørge det ærede Medlem:

Hvorfor vil Tekstilindustrien koste 4,8 Mill. Kr.? Der er 2 000 arbejdsløse i Tekstilfaget, og hvis Industrien tilbyder at tage dem alle sammen som nybeskæftigede Arbejdere, og hvis vi tænker os dette Lovforslag vedtaget, saaledes at Loven kan træde i Kraft og Laanene og Tilskuddene blive bevilget fra 1. Januar 1927, vil Lovens Levetid blive 11/4 Aar, og et Tilskud af 2 Kr. daglig til 2000 Arbejdere i 11/4 Aar giver saa vidt jeg kan regne, 1600000 Kr., altsaa akkurat 1/3 af det Tal, det ærede Medlem Hr. Drachmann naaede til.

Paa samme Maade skal man vist reducere de 90 Mill. Kr. Naar man undersøger Forholdene, viser det sig nemlig, at der er 40000 arbejdsløse Industriarbejdere - der er 51000 i alt, men der er jo en Del Bygnings- og Jordarbejdere, som man ikke vil kunne hjælpe ved Tilskud til Industrien, og det var Industrien, det ærede Medlem forlangte 90 Mill. Kr til -, og saa vil Udgiften i den Tid, Loven kan komme til at virke i, blive, hvis man understøtter dem alle, hvis Industrien tager dem alle sammen, Revl og Krat, 32 Mill. Kr. - ikke 90 Mill. Kr. De 60 Millioner vil det ærede Medlem Hr. Drachmann altsaa anvende helt udenfor den Arbejdsløshed, som overhovedet findes her i Samfundet.

Og det er jo dog tænkeligt, at der blandt de 40 000 Arbejdere er nogle, som tilhører Industrier, der ikke er kriseramte i Lovens Forstand, og det er jo heller ikke sikkert, at alle Industrierne skal have det Tilskud, her er Tale om.

Hvis jeg gik ud fra, at de alle skulde have det, vilde det Tal, jeg har foreslaaet i Lovforslaget, ikke være tilstrækkeligt, men jeg er netop gaaet ud fra, dels at det ikke kan tænkes, at Industrien lover at beskæftige samtlige arbejdsløse, og dels at det ikke kan tænkes, at alle Haandværks- og Industrivirksomheder er kriseramte - og det er jo Forudsætningen for, at de kan kræve Hjælp.

Men bortset fra dette Overbud eller Overkrav, hvad jeg nu skal kalde det, fra det

ærede Medlems Side afviste han jo i Hovedsagen Tanken om Tilskud og erklærede, det var noget, man ikke kunde have med at gøre, og som heller ikke Industrien vilde have med at gøre.

Ja, derom ved jeg nu ikke andet end det, som senest foreligger for mig, nemlig at Industrien i Fjor, da der var Tale om en saadan Lov, gav sin Tilslutning dertil. Industriraadet gav det Forslag om Tilskud, der forelaa i Fjor, sin Tilslutning, og der mødte her i Rigsdagsudvalget 3 Repræsentanter for Industriraadet, som bad Udvalget om at gennemføre Forslaget.

Siden da foreligger der ikke for mig noget om, at Industrien beder sig fritaget for Tilskud, og jeg ved heller ikke, hvorfor de skulde gøre det. Det er jo et System, som er anvendt rundt om i Verden. Jeg husker meget vel, at man i Fjor fra konservativ Side rejste den Paastand, at Henvisningen til, at Systemet anvendtes i Holland, var urigtig. Dette lykkedes det ikke at faa fuldt klarlagt, men der foreligger nu fra den danske Gesandt i Holland en Indberetning, som viser, at den Paastand, der fremsattes fra konservativ Side, var usand.

Efter at Gesandten har konfereret med det hollandske Udenrigsministeriums handels-politisk-Økonomiske Afdeling, hvis Chefs Navn han ogsaa nævner, og fra ham faaet en Redegørelse, hedder det udtrykkeligt, at Tilskudssystemet har været anvendt i over et Aar, at Systemet i den Tid, det anvendtes, havde fungeret tilfredsstillende, at Systemet teoretisk set stadig eksisterer, samt at der er en Mulighed for, at Regeringen i paskommende Tilfælde atter vil bringe det til Anvendelse i Praksis.

Det er, hvad der faktisk foreligger om dette hollandske Spørgsmaal, som i Fjor var af særdeles Vægt i Venstres og de Konservatives Agitation her i Salen; de vidste, at det ikke var muligt at komme i Forbindelse med Holland fra den ene Aften til den næste Morgen, og følgelig udnyttede de den Paastand, der kom fra konservativ Side, bravt, vidende, at den Redegørelse, som nu foreligger, ikke kunde komme til at foreligge, før Usandheden havde faaet tilstrækkeligt stort Forspring. Jeg nævner dette, for at man kan kende Sagen, ikke for at bede de Herrer om nogen Undskyldning, for det venter jeg selvfølgelig ikke.

Det ærede Medlem Hr. Drachmann, som altsaa meget stærkt angreb Regeringen for dens Svigten, som han kaldte det, syntes ganske at overse, hvad man dog nu ikke altid har overset henne i Industriraadet, at Socialdemokratiets Stilling til

Industrien altid har været præget af en Forstaaelse af Industriens Betydning i Samfundet, en Forstaaelse, som det konservative Partis politiske allierede i Hovedsagen har savnet, det Parti, med hvilket det ærede Medlem Hr. Drachmann var allieret i den forrige Regerings Tid, og som han jo til en vis Grad ogsaa nu manøvrerer sammen med, thi dette Parti har jo altid afvist Industriens Krav som noget meningsløst eller uberettiget. Man har i den sidste Tid talt om Haansord og om, hvad der kunde ophidse Folk.

Jeg skal ved Lejlighed gøre mig den Ulejlighed at lede frem de Haansord, der Iød til de betrængte Industriarbejdere i Aarene 1920-24, naar de kom med deres Henvendelser til den daværende Regering, eller de Afvisninger, som den Gang lød til dem, der maatte gaa til Grunde, hvis de ikke kunde klare sig, til de Arbejdere, der maatte give Afkald paa ordentlige Lønninger og ordentlig Arbejdstid, hvis de vilde have Arbejde. Ja, jeg husker særdeles vel al den Tale, som lød overfor Industrien og dens Arbejdere.

Men den lød ikke fra Socialdemokratiet, det ærede Medlem Hr. Drachmann kan med Hensyn til positiv Støtte til Industrien adskillig bedre regne med Socialdemokratiet end med noget andet Parti i denne Sal. Men et andet Spørgsmaal, som det er værd at overveje - det indrømmer jeg -, er det selvfølgelig, om der er den megen Grund til denne Velvillie overfor Industrierne, naar de møder under et FØrerskab som det, det ærede Medlem Hr. Drachmann præsterer, hvilket FØrerskab jo viste, at det ikke saa meget drejede sig om Realiteterne for Industrierne som om at faa et passende politisk Stade for det konservative Folkeparti.

Jeg indrømmer, at saadanne Overvejelser jo kan være meget forstaaelige, ogsaa naar man tænker paa, hvorledes det gaar i Tider, hvor der ingen Nød er paa Færde. I Tider, hvor der ingen Nød er paa Færde, kender de storindustrielle Virksomheder virkelig heller ikke ret meget til Samfundet, Penge, der tjenes paa de Arbejdere og Teknikere, der beskæftiges i gode Tider, fordeles til dem, der ingen Indsats yder i Arbejdet, og naar saa Pengene er uddelt i Stedet for at være opsamlet til Imødegaaelse af daarlige Tider, møder man med Kravet om, at nu skal vi andre bære Byrderne ved en Fordyrelse af Varerne for Befolkningen.

Og saa møder Venstre og siger: Ja, skal der hjælpes, maa Arbejdernes Løn nedsættes. Det er den eneste Hjælp, Venstre kender. Vi skal fordyre Varerne uden at have Adgang til nogen Kontrol med, at det virkelig bliver til

Industriens, Arbejdernes og Befolkningens Gavn og ikke til Gavn alene for nogle enkelte Aktionærer. Jeg siger, at saadanne Overvejelser er det i og for sig naturligt ogsaa at tage op, naar man fra konservativ Side manifesterer Industriens Krav, saaledes som det ærede Medlem Hr. Drachmann gjorde det.

Jeg har forstaaet den Stilling, Partierne har taget saaledes, at Partiet Venstre og de Konservative i og for sig er villige til at give hurtigt Svar, og hvis man forhandler Sagen videre, er de ogsaa villige til at føre en lignende Visnepolitik som i Fjor. Jeg tror, at Situationen i Erhvervsspørgsmaal maa siges at være af en saadan Alvor, at der nu er al Grund for Rigsdagens Partier til ligesom Regeringen og sammen med Regeringen at tage disse Spørgsmaal om Hjælp op til baade hurtig og velvillig Behandling. Der hviler; det indrømmer jeg en tidligere Taler, Ansvar baade paa Regering og Rigsdag, og naar jeg en Gang i Sommer har udtalt, at Rigsdagen skal blive stillet overfor sit Ansvar, var det fuldkommen rigtigt; det var Rigsdagen, der skulde træde sammen, Regeringen var jo sammen og var hver Dag tynget af sit Ansvar.

Jeg har ikke tænkt at tage noget Ansvar fra Regeringen, men har tænkt, at ikke blot skal Regeringen føle sit Ansvar, ogsaa Rigsdagen skal det, og nu er den Tid inde, da Rigsdagen skal tage Standpunkt til det foreliggende Forslag, som appellerer til Rigsdagens Ansvar.

Selvfølgelig er det fremsatte Forslag intet Ultimatum; som jeg har sagt, der er flere Muligheder for at forhandle om Enkeltheder.

Men det er paa den anden Side et Forslag, der indeholder, hvad vi anser det for fornødent i store Træk at gennemføre, og selvfølgelig er det at forstaa saadan, at de væsentlige Led om Bidrag til Produktionens Igangsættelse og Tilvejebringelse af Midler, uden at der optages nye Statslaan, ikke kan bortamputeres af Forslaget.

Det ærede Medlem Hr. Slebsager har talt om, ligesom det ærede Medlem Hr. N. Neergaard under Finanslovbehandlingen, at vi ikke vilde gaa til Ondets Rod. Det ærede Medlem Hr. Trier har allerede talt om Ondets Rod, den kender vi særdeles vel, men vi har ikke mindste Udsigt til at finde et Flertal villigt til at gaa til Ondets Rod.

Vil Venstre virkelig ned til Ondets Rod, maa det skille sig ud fra den

kapitalistiske Samfundsøkonomi, til hvilken de hidtil har sværget; men det er ikke deres Mening, Roden er formodentlig derfor kun en Taleblomst. Men en Realitet er det, at vi har 51.000 arbejdsløse, at Tallet i Mandags ved den sidste Opgørelse steg med 3000, at Krisen nu har vedvaret i flere Aar, at Arbejderne lider og tvinges til at bringe uforholdsmæssige Ofre, og at det nu er Tiden, hvor Lovgivningsmagten bør vise sin Villie til Handling, og hvor jeg paa ny understreger Ønskeligheden af, at denne Handling udøves meget hurtigt.

Tags

Folketingstale, Forsvarstale, Politisk tale, Socialdemokratiet

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/statsminister-stauning-forsvarer-regeringens-kriselovsforslag>